

”Csendesen (...)” a magamét

Interjú Lőrincz Györggyel

Fotó: David Botond

Lőrincz György Székelyudvarhelyen élő íróval megváltozott hangkörökről, különféle prózafajtákról, népiségről és urbánusságról, közösségi problémákról és az énbé zártaságról beszélgettünk fontosabb kötetei, életpályája főbb momentumai mentén.

– Fogjuk meg ezúttal a végéről a dolgokat, kezdjük egy aktualitással: nemrég Szerelmes novellák címmel jelent meg új köteted. Ír még hetven fölött szerelmi történeteket a szerző? Nem érvényes rád az, amit Arany János úgy fogalmaz meg, hogy „hangköre más...”?

– Nos, meg kell mondanom, ezek a novellák, elbeszélések egyetlen kivétellel nagyon régiek. Évekig nem írtam sem karcolatot, sem novellát. Annak ellenére sem, hogy mint műfajt, mindkettőt nagyon szerettem. Az egyetlen új novellát a feleségem műtétje után írtam, a címe: *Te vagy a legszebb...* Két éve épp a Magyar Naplóban jelent meg. A feleségemet gégerákkal műtötték, eltávolították a hangszálait, és amikor megtapasztaltam, hogy mit jelent mindez, vagyis, hogy többé soha nem hallom a hangját, megírtam, amiről úgy éreztem, hogy nagyon fontos megírnom: bármi történt is, számomra ő a legszebb. Akkor már közel ötven év állt mögöttünk, az idén augusztus 8-án lesz a félszázados évfordulónk. Ez a kötet részben azért született meg, mert Szabó Árpád kollegám

a Hargita Megyei Művelődési és Vallásügyi Igazgatóságon, aki festő, mielőtt eljöttem volna nyugdíjba, noszogatni kezdett, hogy szívesen készítené illusztrációkat szerelmi történeteimhez. Persze, bennem volt az a gondolat is, hogy az olvasók is lássák, nem csak a fájdalomról, a magyarságról s szenvedésről tudok írni... Kilencc éve vagyok nyugdíjas...

– *Nagyon sok női figurát ábrázolsz, nem csupán epizódszereplőket, hanem főszereplőket is. Jól érzékelem, hogy – írói értelemben – a nők a gyengéid?*

– Igen. A nők, ha még egyáltalán szabad dicsérni őket, kivételes lények. Nemcsak mélységesen érző emberek, de okosak, tudatosak, erősek. A szépségük csak ráadás, hogy teljes legyen a kép. Én rögtön a háború után születtem, s akkor még éltek a faluban a legendák azokról a csodás, szilaj asszonyokról, akik a háború alatt családfenntartókká váltak, kaszáltak, szántottak, döntéseket hoztak, kemények voltak, mint az acél, tették, amit kell. Ezek a történetek mélyen meghatottak. Ráadásul engem apró gyermekként szerető asszonyok vettek körül, egy

Édesanyámmal, édesapámmal és feleségemmel

csuporékban volt az egész rokonság, s aki mindig csak szeretetet tapasztal, az sosem tanulja meg, mi a gyűlölet. Talán jobb író is lennék, ha tudnék egy kicsit gyűlölni, de én csak azt hallottam mindig: „légy jó”, „légy szófogadó”, és az is akartam lenni.

– Van még tétje az alkotásnak hetven után? Különbözik az írástechnikád, mások az ihletforrásaid, mint fiatalabb korodban, vagy ilyen értelemben nincs változás?

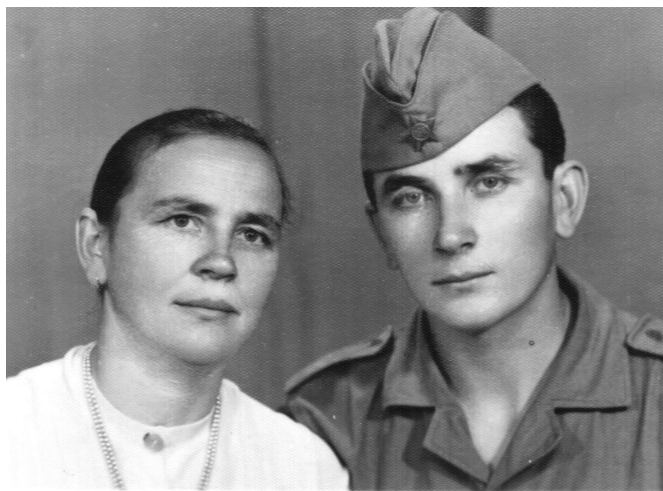
– Én két évvel ezelőtt elhatároztam, hogy nem írok többet. Aztán történt valami, ami megváltoztatta ezt a döntésemet. El kell mondanom, hogy a kíváncsiság is furdalt, meg tudnék-e még szólalni novellában... Éreztem, hogy karcolatot már nem tudnék írni, mert a jó karcolat olyan, mint a vers, egy tömbből fakad...

Ami az „írástechnikámat”, ihletforrásaimat illeti, azok nem változtak. Engem mindig az igazság keresése érdekelt, a népem sorsa. Tudom, hogy így ma nem illik kimondani, de én olyan közösségben nőttem fel, ahol szinte az egész falu összefogott, hogy kineveljen egy-egy ügyvédet, bírót, orvost, papot, tanítót, pontosabban valakit ezek közül, aki később az ügyük szószólója, védelmezője lesz. És én azt hallottam egész apró gyermekkoromtól, hogy a közösség tagjai felelősek egymásért. Az erősebb segíti a gyengébbet. A közbirtokossági törvények például olyan támogatást biztosítottak az özvegyeknek, árváknak, amelyeknek a „szociális érzékenysége” kivételes még ma is. De, ha már rákérdeztél, el kell mondanom azt is, hogy a szociográfiai kötetben, amely megelőzte a novellásköteteimet, ilyen címek vannak: *Az utolsókat ki temeti el?* Vagy a már akkor, a hetvenes években kivándorlásról szóló *Halálodra egyedül maradsz*. Szinte azt is mondhatnám, hogy egész életemben jól, rosszul, ugyanazt a témát írtam. Ezek közül csak néhány novella, néhány elbeszélés és egy kisregény lóg ki, s talán a *Besúgó voltam, szívem* című regény. De ott is felbukkan a közösségi megaláztatásunk, hisz a főhős még álmában is azt látja, hogy a szekus ezredes egy szikével kutat az agyában, s szedi ki az agytekervényeibe rejtett magyar emlékeket. A himnuszainkat, a magyar zászlót stb.

– *Szociográfiai írásaidat említetted: megjelenésükkor, az 1980-as években úgy jellemezték, hogy bennük „a kisember ellentmondásos lelkülete jelentkezik lírával átszőtt, balladai erővel”. Te magad hogyan ítéled meg az Amíg csak él az ember kötetet, egyáltalán: mi sodort téged a szociográfia felé?*

– A való világ. Az igazság kimondásának vágya. Az, hogy az a valóság, amit én láttam, más volt, mint amit az újságokban olvastam. A valóságról többen is írtak: Végh Antal, Szabó Zoltán, Illyés Gyula, Beke György, Fülep Lajos... Fekete Gyula, aki akkor már erősen kongatta a vészharangot népünk fogyása felett. Rengeteg

volt az öngyilkosság is mifelénk, amiről szintén nem írtak soha. Pedig a magyarság volt Európa legönpusztítóbb népe már ekkor is. És akkor ott volt a kérdés: miért? De ott voltak a

Édesanyámmal lasiban

munkahelyi megbetegedések is. A cigányság helyzete. Szállóige lett még a templomi prédikációkban is akkoriban, amit megírtam, hogy amikor az egyik kisvárosi szülészorvos felajánlotta egy következő terhesség esetén az abortuszt a kilencedik szülésre megjelenő cigányasszonynak, az annyit mondott: „Maga csak irtsa a saját fajtáját, doktor úr, ne velünk törődjék”. Szóval, jó kitérő volt számomra a szociográfia. Az is lehet, hogy ha az orosz példaképeim mellett maradok, mert nagyon szerettem az orosz irodalmat, egészen más író lehettem volna. De ez lettem, aki vagyok. Móricz mellett Németh Lászlót tartom a legnagyobb magyar írónak, és fenntartásokkal ugyan, de Szabó Dezsőt. Az erdélyiek közül pedig Tamásit, s bár ugyancsak fenntartásokkal, de Nyirőt és Wass Albertet is szeretem. Egyébként, nézd csak meg a nyugati irodalmat: nem kimondottan a posztmodernség lett az egyetlen mérték. Hisz ott van a modern francia irodalom egyik leghíresebb regénye, a *Behódolás*, de említhetném Cormac McCarthy *Az út* című regényét is...

– *Visszatérő motívumaid: néped sorsa, a Székelyföld sorsa. A Pusztulás című, 2004-es regényedben festett kép ma mennyire aktuális, mi változott azóta?*

– Azt is mondhatnám, ma teljesedett, teljesedik ki valóságosan is, hisz soha ennyi fölszántatlan föld nem volt nálunk, mint most. Ha Csíkszeredában jársz, nézd meg Udvarhely után, Máréfalván, az út bal oldalán, miként teraszosították hajdan még a meredek dombhákat is. Kosárban hordták fel az esők által lemosott földet, hogy termővé tegyék az agyagos, köves hegyoldalt. Ugyancsak kosárban hordták a parcellák határaihoz a tavaszi fagy által felhozott köveket is, és kökénybokrokat ültettek ugyanoda, hogy a lefutó esővíz ne moshassa le a termőföldet. Most pedig mi van itt, Udvarhelyszéken? Egymást érik a megműveletlen, bozótos földek. A birtokos parasztság volt valamikor a magyarság legöntudatosabb része, tartásos, büszke népség, de megroppantották, sokakat

Feleségemmel és fiaimkal

öngyilkosságba kergettek. Elpusztították. Amikor pedig visszaadták a földeket, már nem volt kinek, mert akiknek volt gazdatudásuk, részben elvándoroltak, mások pedig meghaltak. Hogy ha a Gyergyói-medencében járva látom a régi, hatalmas templomokat, sír a lelkem, hogy

kik voltunk, s mivé lettünk! Micsoda teremtő-erő volt ebben a népben! És közel száz évig megállt a falvakban ez az értékteremtő élet. Nem építettek, mert nem tudták, mikor bontják le. Ráadásul tetőzi mindezt a kiáramlás. Olyanok is mennek, akiknek itthon is mindenük megvan. Külföldön ágyrajárók lesznek a gyermekeink, miközben hat-nyolcszobás lakások állnak üresen idehaza. Vagy egy-két idős ember tengődik bennük. És a külföldi munka okán nem születnek meg az unokák sem, akikre az öregek kétségbeesetten várnak. Mert ők már a megtapasztalt életükből s a hajdani elődök elbeszéléséből tudják, mit jelent, ha megszakad a lánc. Ahogy százados tapasztalattal a hátunk mögött ma már tudjuk azt is: mit jelentett a magyarság számára az egyke.

– Pomogáts Béla azt írja a *Pusztulás utószavában*, hogy köteted egy újabb „methamorphosis Transilvaniae”, székelyföldi történelmi tabló. A közzelműltat mutatja be: személyes élmények is felbukkannak?

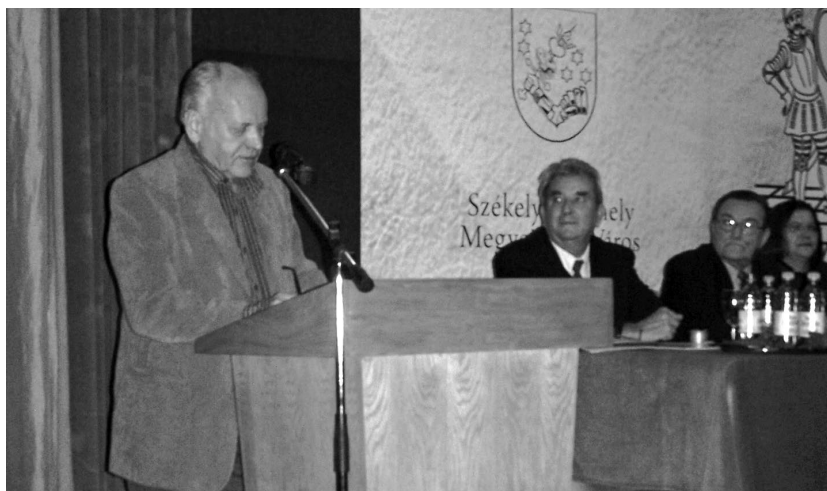
– Részben. Hiszen elment az én fiam is. De többretegű a mondanivaló. Emléket akartam állítani azoknak, akik utolsóként, vagy utolsó előttiként, még mindig megszólaltatják egy-egy faluban a pusztulásra ítélt magyar templomok harangjait. Bemutatni, hogy a harangozó, aki az

egyetlen magyar a faluban, bár tudja, hogy csupán önmagának harangoz: nap mint nap megkonganatja a harangokat csak azért, hogy hallassa, hogy még él, létezik. Ő is, – és persze általa – át-tételesen a magyar templom is. Meg akartam írni, hogyan véreztették ki 1949-ben a birtokos parasztságot. És amikor a semmiből talpra akart állni, hiteleket vett fel, az egész Székelyföldön csak egyetlen növény, a krumpli virágzott, aztán valakik ős elején behozták a török krumplit. Tönkre is ment akkor szinte minden gazda.

– *Könyveid többsége alapján a „népi író” kategóriát is rád süthetnék. Akkor mi is a helyzet azokkal a könyveiddel, amelyekre az imént úgy utaltál, hogy kilógnak a sorból, lévén urbánus témájúak?*

– Amikor megjelentem a Székely Könyvtár sorozatban, a kötet anyagát válogató Lövetei Lázár László bevallottan azt célozta meg, hogy „népi író” mivoltomat felmutassa. És ez, meg kell mondanom, kimondottan megtisztelő számomra. Gondolj csak bele, milyen szerzők sorakoznak ebben a névsorban! De az is igaz, hogy csak a novelláimból háromféle kötetet is lehetne válogatni... Egy ilyen népit, és ez a leghangsúlyosabb, egy másikat, a városba tévedt, s ott tébláboló, helyét nem lelő kisemberről, és egy harmadikat általánosabb emberi mondandókkal. Viszont el kell ismernem azt is, hogy egy

olyan csoda novellát, mint Móricz *Barbárokja*, vagy Végh Antal *Ökörsiratója* még mindig nem írtam meg. Ami pedig az urbánus tematikát illeti: faluról származom, de 1973 óta városban élek, élményvilágom felerésztt tehát urbánus. A *Besúgó voltam, szívem* és *A szív hangjai* kimondottan ilyen ihletettséggű, de van két kisregényfeleségem is: a *Sóvárgás* és *A köztiszteletnek örvendő férfi*. Ez utóbbiban a tisztesség meggondolatlan, könnyű elvesztését írtam meg, azt, hogy miként keveredik a kisváros talán legtisztességesebb orvosa

Az EMIA díjátadóján, Kántor Lajos (balról), Magyarai Lajos és Pécsi Györgyi társaságában

– önhibájából is persze – még csak nem is bizonyítottan lopás gyanújába. És mi következik majd ebből... Azt viszont el kell ismernem, hogy az emberi jellem sokkal színesebb skálájával találkoztam a városban, mint odahaza falun. Az én tapasztalásom az, hogy a birtokos parasztember az egyik legjellemesebb emberfajta. Volt. Legalább is mifelénk. Persze tudom én azt, hogy a tulajdonbirtoklás kevésbé kiszolgáltatottá teszi az embert, tartást ad az egyenes derékhoz, de mégis. Bár az is igaz: találkoztam hasonló típusokkal a gyárban is – „a kezem munkáját nem veheti el senki” –, de a munkások közt már nagyobb volt a kiszolgáltatottság. Ezt is meg kellett írni.

– *Köteteid sorában körülbelül fele-fele arányban találunk regényeket és novellagyűjteményeket. Te inkább regényírónak vagy novellistának érzed magad – alkatilag melyik műfaj áll közelebb hozzád?*

– Fiatal koromban egyértelműen a novella s a karcolat állt közel hozzám. És ki kell hangsúlyoznom, hogy még az elbeszélés sem tartozott a vágyott vagy művelt műfajok közé. Az igazi karcolat olyan, mint a fényképezésben a pillanatfelvétel. A novella egy kicsivel több. De csak egy paraszthajszállal. Fiatalkoromban ezek jelentették a kihívást számomra. Később, ahogy öregedtem, a regény lett a kedvenc műfajom. Jó volt elnyújtózkodni benne. Úgy csinálni évekig, mintha írnék is, és mégse. Lustálkodni. Persze meghatározta ezt az is, hogy én soha nem voltam „hivatásos író”, nem dolgoztam soha irodalmi lapnál, nem vett körül az akol bátorító melege. Magyartanár feleségemen kívül, a megjelenésük előtt, nem olvasta el senki az írásaimat. Ő sem mindig. Viccesen, de az is elterjedt, hogy nem is én, a feleségem ír helyettem. Nyolcórás munka után írtam – még ma sem tudtam megszokni a reggeli alkotást –, nyaranta hazajártam még a szüleimhez is, a földeket megdolgozni. Magam voltam. Korábban

Ausztriai felolvasókörúton Gálfalvi Györggyel, Antal Imrével és Antal Ágival

sem vett körül nemhogy irodalmi kör, még egyetemi közösség sem. Meg is írta köszöntőjében Molnár Vilmos, amikor a Székelyföld-díjat kaptam, hogy ne sírjak többet, ők befogadnak. Fel is tettek a kolofonra.

– *Stílusodban az epikum mellett végig tetten érhető a líraiság, az esszéisztikusság. Krédód szerint mindezeket ötvözi a jó próza?*

– Vissza kell térnem az előbbi kérdésre is: el tudok képzelni jó városi prózát is, mint például Fejes Endre vagy Kertész Ákos regényei, amelyekben nem hull le még egy levél sem a fákról, a csillagokra sem néznek fel a hőseik soha. De engem mindig körülvevett a természet. A mindenség a maga titkos csodáival. Én gyermekkoromban órákig el tudtam nézni a patak fodrozódását, a levelek rezgését a fákön. Áhítatot éreztem a csillagok láttán, vagy csodáltam, ahogy a hangyák örökké gürcölnek, örökös rendben. Így én a természetet nem tudtam megkerülni íróként. Olyan volt számomra, mint gyermekkoromban a dunyhával vetett ágy. Csak bele kellett feküdni, adva volt. És a látható szépségből szinte következett a líraiság. Ami pedig az esszét illeti, írtam esszét is, már rögtön a rendszerváltás után a várható kihívásokról. *Magunk revíziója* címmel a Romániai Magyar Szó hetekig közölte.

Még azt is mondhatnám, volt visszhangja is. Ugyanakkor el kell mondanom azt is, mindenki mást akart látni bennem. Budapesti jó barátom, Csanády András, Csanády György fia, a szociográfia felé noszogatót. Kántor Lajos, aki a Korunkban a legelső prózáimat is közölte, a regényíró szerette volna látni bennem. Szabó Gyula bácsi a novellistát. A város, Udvarhely, a heti rendszerességgel jegyzetet író publicistát. Én meg kapkodtam ide-oda. Nem volt elég, hogy három helyen is dolgoztam, az 1990 utáni széthullást látva létrehoztam az Erdély Magyar Irodalmáért Alapítványt is. Azt már csak a tény kedvéért írom: díjakat osztottunk ki, szobrokat, hősi emlékműveket állítottunk, nemcsak Udvarhelyen, hanem a környékén is.

– *Apropó, 1990: ahogy megnyíltak a határok, nagyon sok székelyföldi ember ment ki Magyarországra dolgozni. De nem mindenki „csinálta meg a szerencsését”, sokan elkallódtak. Ezt írod meg az imént említett A szív hangjai című regényedben. Talán ez a legrealistább az összes műved közül, társadalomregény, természetesen Lőrincz György-ösen megfogva...*

– Köszönöm a meghatározást. Ez a regény úgy született, hogy egy jó ismerősöm megkért, írnam meg a lánya sorsát. Végül nem kimondottan róla szólt az írás. Sajnos most, pár évvel a regény megírása után bekövetkezett az, aminek be kellett következnie: ez a csodás, öntörvényű, önmagát kereső lány öngyilkos lett. És be kell vallanom, önmagát kereső leveleire emlékezve el is sirattam magamban. Viszont az is igaz, hogy ekkor már többen is megkerestek, innen Udvarhely környékéről is, amikor elment egy-egy fiatal. Szóval, így született ez a könyv.

– *Utolsó nagyepikai vállalkozásod, a Bécs fölött a Hargitát, trianoni történet, az emigráció, az idegenség könyve. Jól érzékelem, hogy amolyan öszszegző munkának szántad ezt, amelyben egybefogtad mindazt, amit a mai világ és benne a magyarság helyzetéről gondolsz?*

– Csak próbáltam. És ez után a könyv után el is határoztam, hogy nem írok többet. Úgy érez-

tem, megírtam mindent, ami fájt, sajgott bennem. Trianont, mindent. Mert az európai igazsághoz tartozik az is, hogy a mi fájdalmunk is fájdalom. És a mi fájdalmunkat nem írja meg helyettünk senki más. Identitásregénynek szántam, hősei Erdélyből, Bácskából, Felső-Magyarországról származnak, akik Bécsben küszködnek az emlékeikkel és saját sorsukkal, amelyről tévesen azt hiszik, hogy az övék is. Az övék persze, csak éppen kutyát sétáltatnak, rakodómunkások, kőművesek. Két nyelv foszlányai között élnek. Följük tornyosul újra és újra a történelem. A múlt. És persze, a jövő kérdése is: mi legyen a gyermekeikkel? Hagyják, hogy minél gyorsabban beolvadjanak, vagy őrizték egy fájdalmas múlt emlékeit, amely már gyermekeik számára nem jelent semmit? Mi legyen a saját életükkel... Ráadásul a könyv befejező fejezeteiben már ott virraszt a globalizáció is, annak minden átkával, hisz a szétszórattatásunk még Béccsel sem fejeződik be. Gyermekeik már Kanadában, s Indonéziában küszködnek önmaguk keresésével! A kérdés persze az, hogy megtalálják-e valaha is önmagukat. Mit veszítenek el önmaguk keresése közben? A Skype pótol-e egy kézszorítást, utcai köszönést, egy ölelést? Vagy miközben önmagukat keresik, épp elveszítik azt, akit keresnek: a saját múltjukat... Magányosan fel-alá járnak a világban. Nem tapasztalnak meg olyan érzéseket, mint az apaság, anyaság, vagy egy közösség, egy nyelv, védő, óvó emlékezete. Egy ezeréves kultúra vagy egy vers csodája! Persze tudom, hogy vannak politikai közösségek, akiknek ez is a céljuk. Hömpölygő tömeggé változtatni a gondolkodó embert. Minél kiszolgáltatottabbá tenni, magányossá, aki önmagát se találja meg, soha. Mert a magányos embernek is kell egy hűtő. Két magányosnak kettő. Emelkedik a fogyasztás.

– *Én személyesen a Besúgó voltam, szívem című könyvedet szeretem legjobban. Valahogy mégsem volt kellő visszhangja. Vajon azért, mert kényes, pikáns témát dolgoz fel?*

– No, látod, ezt nem is tudtam! Itt élünk közel egymáshoz, össze is járunk, mégsem mondtad soha. Megnyugtató lett volna, ha én ezt tudom. Annál is inkább, mert nagy kétségeim voltak a könyv kapcsán, s volt, aki azt mondta, katarzis nélküli könyv. Én pedig úgy gondoltam – persze nem az enyém, hanem az olvasó véleménye a meghatározó –, hogy katarzissal kezdődik. Azzal, ahogy a főhős, félelmében, mert besúgó volt, futni kezd az

égő milícia épülete láttán a vasúti talpfákon, mert rájön, hogy kiderülhet, ki volt. Egyébként igazad van, olyan csend vette körül, mintha meg sem írtam volna. A kripta csöndje semmi ahhoz képest, ahogy elhallgatták. Amikor a *Titkosan – Nyíltan* megjelent Kolozsváron Kántor Lajosék szerkesztésében, akkor értettem meg, miért. A *Pusztulást* viszonylag nagy vita vette körül, ezt nagy csönd. Persze időközben rájöttem, hogy nem vennék én sem olyan könyvet a kezembe, amelynek ez a címe. De az is igaz, egy kicsit túlírtam. Most, ha egy kicsit meghúznám, talán szerintem is jó könyv lenne...

– *Melyik köteted nőtt leginkább a szívedhez? Jól sejtem, hogy a Bukás című novelláskönyved, amely az Isten köve című válogatáskötet gerincét is adja, kicsit efféle kedvenc?*

– Nem. A legjobban az *Elveszített sziget* című kötetet s a *Sóvárgást* szerettem. Az *Elveszített sziget*, amely lehetne akár az elveszített haza is, a személyes kedvencem, ha lehet ilyen. Azt írtam meg benne, miként haltak, halnak meg egy vágy reményében a barátaim. Férfi ismerőseim. Ehhez hasonló tematikájú *Az uradalom elfoglalása* című novella is. Összességében talán igazad van, mégis. Úgy vagyok a *Bukás* és az *Isten köve*

Oláh Jánossal, Mezey Katalinnal a *Magyar Napló* bemutatkozásán Székelyudvarhelyen

című kötetekkel, mint a sokgyermekes anya a szeretetével.

– *Pécsi Györgyi az atmoszférateremtő képességedet emeli ki, azt hangsúlyozza továbbá, hogy írásaidban a valóságot elmocintod „a mesék titokvilága felé”, a változó körülmények között az állandót próbálsz megragadni.*

– Pécsi Györgyi túlszereti az írásaim. És ezt köszönöm innen is. Kántor Lajos s Pomogáts Béla is. De a túlzás az túlzás, mondhatnám, még ha rólam van is szó. Lövétei Lázár László válogatása után újraolvastam én is néhány írásom, s valóban van bennük valami meseszerű. Úgy tűnik, mintha mesét mondanék. De az a válogatás, vagyis az *Isten köve* másért is a szívem közepe. Egyrészt, mert gyönyörű a borítója, másrészt, mert a válogatást végző és a könyv előszavát író Györgyi talán az egyedüli, aki önmagától felismerte, hogy miről szól a kezdő és a záró novella, az *Elveszített sziget* és *Az uradalom elfoglalása*. Hogy e két novella mondanivalója között folyt az én életem.

– *Nemrég kissé kesernyésen jegyezted meg, hogy olykor úgy érzed, kezdesz kimenni a divatból. Mit is gondolsz irodalmi divatokról határon innen és túl, s hát a te helyedről?*

A Székely Könyvtár Válogatott novellák című kötetének bemutatóján
Lövetei Lászlóval és Borsodi L. Lászlóval

– Azzal akartam kezdeni a választ, hogy voltam-e egyáltalán divatban? Voltam. Volt olyan könyvem, amely március 15-én két óra alatt négyszáz példányban fogyott. Itteni viszonyok közt nagy példányszámban kelt el a *Pusztulás* is, de már az első kötetem is. Ugyanakkor, amiről én írtam, írok, a fiatalok nem szeretik. Akik pedig szeretik, azok velem együtt öregednek és halnak ki. Én mindig láttam az olvasóimat, akiknek írtam. A sorok fölött mindig a szemükbe néztem. A fiatalok körében még *A szív hangjainak* sem volt nagy visszhangja. Az pedig az ő sorsukról szól! No, a *Sóvárgásnak* és a novelláknak talán igen. Amint erre már utaltam, konzervatív ember vagyok, régi értékrenddel, akinek törvénykönyvnek meghatározó, és elég lenne a tízparancsolat is. Mert minden cselekedetem során ott van valahol a lelkem mélyén: az én szabadságom nem sérti-e mások szabadságát? Ahogy persze az is, hogy mások szabadságának, öntörvényűségének hol a határa. Megengedett-e, hogy mások túlzásba vitt szabadsága, nyilvánvaló önzése

meghatározza, befolyásolja az én közérzetemet? De ezzel együtt felteszem nem egyszer azt a kérdést is, szabad-e jónak, tisztességesnek, becsületesnek lenni? Főleg, amíg a fiaim velem voltak: szabad-e erre nevelni őket? Hisz már eleve hátrányba kerülnek egy tisztességtelen, értékrend nélküli világban. Aki tolvajok közé kerül, ne értekezzen a tisztességről: ott más értékrend dűvik. És nem az a személy dicsőül meg, aki visszaadja a lopott holmit. Sőt, azt ki is közösítik. Miközben persze már a kérdés feltevésekor tudom, épp azért nyugodt a lelkiismeretem, mert tisztességesen próbálok élni. Van egy közösségem által elfogadott

értékrendem, nem követek el becstelenséget, bűnt. Ezért hát jól alszom. Nem „hisztizek”, nem lelkizek. Sokszor nézem a televíziós vitákat, s azt látom, akinek értékrendje van, az mindig hátrányba kerül azokkal szemben, akiknek nincs. A meghökkenésen túl, a viták során, először mindig önmagát kell legyőznie. A saját tisztességét. És a tisztességtelen kérdésekre nem lehet jó választ adni. De, hogy kérdésedre visszakanyarodjak: engem irodalmi irányzatok, divat sosem érdekelt. Csak csendesen, de mondtam a magamét.

Zsidó Ferenc

Zsidó Ferenc
(1976, Székelyudvarhely)
író, kritikus